

ÎNCĂ UN INSTITUT PEDAGOGIC ÎN RSSM. DE CE LA CAHUL?

ANOTHER PEDAGOGICAL INSTITUTE IN MSSR. WHY IN CAHUL?

Liliana ROTARU

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: lilianaefrim@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-3051-5721

Rezumat: *Pe baza documentelor de arhivă nepublicate, autorul restabilește istoria organizării Institutului Pedagogic Cahul, creat la instinența perseverentă a autorităților locale din Cahul, stimulată de ambiția de a avea o instituție de învățământ superior în sudul RSSM. Autoritățile de la Chișinău au susținut proiectul autorităților de la Cahul, crezând că vor putea reduce din deficitul cras de învățători pentru școala medie și cea de șapte clase din sudul RSSM.*

Cuvinte-cheie: *Învățământ superior sovietic, școli pedagogice superioare, RSSM, Institutul Pedagogic Cahul.*

Summary: *Based on unpublished archive documents, the author restores the history of the creation of the Cahul Pedagogical Institute, which was created through the persevering dedication of Cahul local authorities, stimulated by the ambition to have a higher education institution in the south. The authorities of Chisinau supported the project in Cahul, believing that they will be able to liquidate the shortage of school teachers in the south of the MSSR.*

Keywords: *Soviet higher education, pedagogical higher schools, MSSR, Cahul Pedagogical Institute.*

Introducere

Deficitul cras de cadre didactice în școala generală a fost un fenomen caracteristic pentru întreg învățământul sovietic în perioada postbelică. În contextul extinderii rețelei de școli și a reformelor care au urmat, acest deficit nu a putut fi depășit nici chiar în anii '50. Nici nu reușise Ministerul învățământului al RSSM să realizeze hotărârea guvernului moldovenesc din mai 1949 cu privire la obligativitatea învățământului de șapte clase în 21 de raioane ale RSSM și a învățământului mediu în oraș¹.e că cel de-al XIX-lea congres al PCUS indică autorităților de stat „să încheie tranziția de la învățământul de șapte ani la învățământul secundar universal (zece ani) în capitalele republicilor, orașele de subordonare republicană, în centrele regionale și teritoriale până la sfârșitul cincinalului, precum și să creeze condiții pentru implementarea completă a învățământului secundar universal (zece ani) în restul orașelor și în zonele rurale”². Însă așa cum hotărârile de partid erau imperative, deși cu restanțe la acest capitol, guvernul RSSM a inițiat mai multe măsuri care trebuiau să asigure îndeplinirea directivelor Congresului al XIX-lea al PCUS în domeniul educației. Doar în prima jumătate a anului 1953, Ministerul învățământului al RSSM a reorganizat 68 de școli primare în școli de șapte clase și 61 de școli de șapte clase au fost transformate în școli medii³. În primii trei ani ai cincinalului al V-lea, numărul școlilor de șapte clase a crescut de la 698 în anul 1950 până la 948 la începutul anului de studii 1953/1954, iar numărul școlilor medii aproape că s-a triplat în acest interval de timp: dacă la începutul anului de învățământ 1949/1950, în raioanele republicii funcționau doar 108 școli medii, în 1953 numărul lor s-a mărit până la 278⁴. Lipsa de învățători în școlile RSSM a devenit și mai sensibilă, iar la începutul anului de studii 1953-1954, RSSM înregistra un deficit de 4 300 de cadre pedagogice, inclusiv 3 189 de învățători pentru clasele V-VII⁵. Deși autoritățile de stat și de partid ale RSSM au încercat „să acopere” numeric posturile didactice cu învățători pregătiți la tot felul de cursuri: de o lună, de trei, de jumătate de

¹ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 171, f. 4. Până la sfârșitul anului de studii 1952-1953, învățământul obligatoriu de șapte clase fusese introdus doar în orașele Tiraspol, Bender, Soroca și Cahul și în raioanele Bravicea, Grigoriopol, Briceni, Edineț, Chipereni și Telenești.

² XIX съезд ВКП(б) КПСС (5-14 октября 1952 г.). Документы и материалы, http://istmat.info/files/uploads/52189/19_sezd_.pdf (accesat la 7.X.2020).

³ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 201, f. 2.

⁴ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 80, f. 2; d. 201, f. 7.

⁵ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 188, ff. 291-292.

an etc., atunci calitatea acestor cadre didactice era una întrât de dubioasă, încât chiar Agripina Crăciun, ministru al învățământului, susținea că „În condițiile creșterii anuale a numărului de școli medii, numărul și calitatea unui asemenea corp învățătoresc [...] nu vor putea asigura procesul didactic, fără a mai pune în discuție calitatea acestui proces”¹. În acest context, pentru asigurarea pregătirii personalului didactic pentru școlile medii din sudul Moldovei Sovietice, guvernul de la Chișinău decide crearea unui institut pedagogic la Cahul. În acest studiu ne propunem să identificăm cauzele deschiderii acestei școli superioare pedagogice în orașul Cahul.

Inițiativa de crearea a unui institut pedagogic la Cahul

Exploatând fenomenul deficitului de personal didactic în învățământul școlar din RSSM, și directivele Congresului al XIX-lea al PCUS, Comitetul executiv al Sovietului deputaților districtului Cahul² înaintează guvernul la 29 iulie 1952 propunerea să includă în planul de dezvoltare a RSSM pentru anul 1953 „construirea unui institut învățătoresc în orașul Cahul și a unui cămin cu o capacitate de 500 de locuri de cazare pentru studenții acestei instituții”³. Președintele Comitetului executiv districtual reieșea în demersul său din câteva raționamente: în primul rând, se spunea în scrisoare, „în districtul Cahul nu există nicio instituție de învățământ superior” și, în acest sens, cei din Sovietul Deputaților din Cahul aveau dreptate – toate instituțiile de învățământ superior erau concentrate în centrul și nordul RSSM, iar în raioanele de sud nu a fost creată nicio școală superioară. În al doilea rând, inițiatorii reieșeau din existența unei școli pedagogice la Cahul, care putea constitui baza pentru organizarea institutului, iar cei 360 de elevi de la secția cu frecvență și alții 300 înmatriculați la secția cu frecvență redusă, ar putea constitui nucleul viitorului contingent de studenți ai Institutului⁴. În susținerea ideii lor petiționarii mai invocau și faptul că la Cahul sunt suficiente resurse umane și logistice pentru organizarea unei școli superioare. Ideea necesității deschiderii unui institut învățătoresc în sudul RSSM era argumentată și prin faptul că în districtul Cahul sunt foarte multe instituții de învățământ școlar neasigurate cu personal didactic: Funcționarii Executivul de la Cahul menționau că au în gestiune 24 de școli medii, cu un contingent de 10 000 de elevi, inclusiv 2 000 de elevi în clasele VIII-X, pentru care institutul ar putea pregăti învățătorii necesari. Pe lângă deficitul de cadre, mai bine de 1 347 de învățători urmează studiile la secția cu frecvență redusă în instituțiile de învățământ din alte orașe⁵, iar lipsa lor la locul de muncă în perioada sesiunilor de examene, perturbază funcționarea normală a școlilor. Comitetul executiv Cahul încheie scrisoarea cu o afirmație, amatoare și provincială după părerea noastră, dar adevărată și rațională, prin care cere Sovietului miniștrilor al RSSM să planifice un institut învățătoresc, „dar unul la Cahul, și nu la Soroca, căci în districtul Bălți deja funcționează un institut pedagogic”⁶.

Însă, deși districtul Cahul era cel mai mare din punct de vedere teritorial⁷, cele 24 de școli medii care funcționau în localitățile unități teritorial-administrative, constituiau în anul de studii 1952/1953 doar 11% din totalul de 215 școli medii care funcționau în RSSM în acest an. Și mai mică era proporția elevilor: cei 2 000 de elevi ai claselor VIII-X din districtul Cahul formau mai puțin de 8% din cei 25 012 elevi care își urmau studiile în clasele VIII-X în anul de studii 1952-1953⁸. Reieșind din aceste considerente, autoritățile republicane nu erau dispuse să investească într-un institut învățătoresc în regiunea de sud, fapt confirmat și în scrisoarea Comitetului de stat pentru planificare către guvernul republicii din 18 august 1952, care, analizând solicitarea celor de la Cahul, emit o rezoluție despre imposibilitatea investițiilor în acest proiect⁹.

¹ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 201, f. 2.

² În ianuarie 1952, cele 54 de raioane ale RSSM au fost grupate în patru districte – Bălți (22 de raioane și 2 orașe), Cahul (10 raioane și 1 oraș), Chișinău (18 raioane și două orașe) și Tiraspol (10 raioane și 2 orașe), diviziune care a existat o perioadă scurtă – până la 15 iunie 1953. Pentru detalii: Sergiu Cornea, *Последствия советской модели территориальной организации местной власти в Республике Молдова: до каких пор?* în: *Journal of Danubian Studies and Research*, 2015, vol. 5, nr. 1, p. 266.

³ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 160, f. 185.

⁴ ANRM, F. 3021, inv. 5, d. 1430, ff. 74, 146.

⁵ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 160, ff. 184-185.

⁶ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 160, f. 184. Din anul 1950 autoritățile republicane au planificat să construiască în or. Soroca clădiri noi pentru blocul de studii și căminul Institutului Învățătoresc din Soroca.

⁷ Districtul Cahul a fost format în ianuarie 1952 și reunea 10 raioane din sudul republicii [Baimaclia, Cahul, Congaz, Comrat, Ceadâr-Lunga, Cimișlia, Leova, Romanovca (astăzi, raionul Basarabasca), Taraclia și Vulcănești] și orașul Cahul.

⁸ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 171, f. 2.

⁹ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 160, f. 183.

Doar că președintele Comitetului executiv al districtului Cahul, susținut și de Anatolie Forș¹, secretarul de partid al districtului, adresează în toamna aceluiași an o solicitare cu conținut similar pe numele lui Leonid Brejnev, secretarul CC al PCM, și al lui Gherasim Rudi, președintelui guvernului de la Chișinău, prin care susțin deficitul de cadre didactice în regiune a fost sesizată și de organizația de partid, care insistă asupra înființării unui institut pedagogic la Cahul. Argumentele de natură pragmatică sunt susținute de această dată mai serios și se invocă și argumente de natură politico-ideologică. Cei doi semnatari afirmă că „deschiderea unui institut pedagogic la Cahul va asigura pregătirea de cadre pentru district și va contribui la creșterea nivelului activității ideologice”. Șefii de la Cahul solicitau autorităților republicane „să indice” Comitetului pentru planificare și Ministerului învățământului al RSSM să deschidă în anul 1953 un nou institut la Cahul sau să transfere Institutul Învățătoresc de la Soroca la Cahul și, de asemenea, să planifice construirea unui bloc de studii și a unui cămin cu o capacitate de 400 de locuri de cazare pentru această instituție de învățământ superior pedagogic². Tot ei propuneau să transfere Școala Pedagogică din Cahul la Comrat „pentru a crea condiții normale de activitate a institutului”³. Scrisoarea respectivă a fost transmisă pentru analiză și propunere de soluții directorului Comitetului pentru planificare și Ministrului învățământului al RSSM. De această dată, scrisoarea a produs efecte și la 11 februarie 1953 Dimitri Gladki, prim-secretarul CC al PCM, a expediat o notă informativă pe numele șefului guvernului de la Moscova, prin care anunța că RSSM nu va putea încheia procesul de introducere a învățământului obligatoriu de șapte clase cu un deficit de 4 300 de cadre didactice, inclusiv 3 189 de învățători pentru clasele V-VII în anul de studii 1953-1954⁴. Iar învățătorii angajați, în mare parte, nu au studiile corespunzătoare, fapt care influențează negativ calitatea procesului didactic în școli. În aceste condiții, autoritățile de partid republicane solicitau suportul Sovietului de miniștri al Uniunii Sovietice în vederea soluționării problemei cadrelor didactice pentru învățământul obligatoriu prin: organizarea unui institut pedagogic în orașul Cahul (centru de district), cu un plan de admitere anual de 150 de persoane; reorganizarea Institutului Învățătoresc din Bălți într-un institut pedagogic, cu un plan de admitere anual de 300 de persoane; organizarea unui institut pedagogic cu frecvență redusă în orașul Chișinău în scopul îmbunătățirii pregătirii cadrelor didactice care nu au studiile necesare prin frecvență redusă, cu un contingent de 1900 de studenți și un plan de admitere de 300 de persoane în anul 1953. În același timp se propune închiderea secțiilor cu frecvență redusă a Institutului Pedagogic din Chișinău; admiterea începând cu anul de învățământ 1954-1955 a absolvenților claselor a X-a în școlile pedagogice cu scopul de a reduce termenele de pregătire a învățătorilor de clasele primare până la doi ani.

De asemenea, prim-secretarul CC al PCM solicita lui Gheorghii Malenkov⁵ să dispună Ministerului învățământului superior al URSS și Ministerul învățământului al RSFSR să delege anual în Moldova Sovietică învățători de matematică, fizică, limba și literatura rusă pentru clasele V-X ale școlilor ruse⁶. Constatăm că autoritățile publice s-au lăsat convinse de ideea creării unui institut pedagogic la Cahul, intenționând astfel să depășească deficitul de pedagogi în regiunea de sud a republicii. Fără a fi dispuși să investească foarte mult în această întreprindere, conducătorii de la Moscova, într-o discuție telefonică cu Artiom Lazarev, secretarul CC al PCM, s-au arătat îngrijorați de lipsa resurselor pentru a investi în crearea unui institut pedagogic la Cahul și reorganizarea celui învățătoresc din Bălți. Mai ales că în informația prezentată autorităților de partid, ministrul învățământului al RSSM susținea că edificiile care se planifică a fi transmise pentru organizarea Institutului Pedagogic din Cahul nu sunt nici măcar suficiente pentru desfășurarea activităților didactice⁷. Dar deja la 19 martie 1953, Agripina Crăciun adresează secretarului CC al PCM o altă scrisoare, prin care susține că depășirea crizei de cadre didactice în școlile din RSSM este posibilă prin reorganizarea Institutului Învățătoresc din Bălți într-un institut pedagogic și prin organizarea unui alt institut pedagogic la Cahul, de această dată insistând că și la Bălți,

¹ *Anatolie Forș* (1913-1977), moldovean, născut în s. Tașlăk, gubernia Herson, Imperiul Rus (astăzi, raionul Grigoriopol), absolvent al Universității serale de marxism-leninism, membru de partid din anul 1940. În 1951-1952 a ocupat funcția de secretar al Comitetului de partid al districtului Cahul.

² ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 160, f. 181.

³ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 160, f. 181.

⁴ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 188, ff. 291-292.

⁵ *Gheorghii Maximilianovici Malenkov* (1902-1988) – politician sovietic și lider al PC(b)/PCUS. După moartea lui Stalin și până în februarie 1955 a îndeplinit funcția de președinte al Consiliului de Miniștri al URSS.

⁶ ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 188, ff. 291-292.

⁷ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 24.

și la Cahul există toate condițiile pentru această întreprindere¹. Pe de altă parte, în scrisoarea din 27 martie 1953 Artiom Lazarev oferă garanție Moscovei că și la Bălți, și la Cahul există o bază materială suficientă pentru realizarea schimbărilor propuse. Secretarul CC al PCM îl asigură pe V. N. Derbinov, șef al Secției pentru școli a CC al PCUS, că în cazul admiterii a 200 de persoane la cele trei facultăți ale potențialului institut pedagogic de la Cahul (fizică și matematică; filologie; științe ale naturii și geografie), clădirea școlii pedagogice și cea a școlii medii din Cahul (cu o suprafață totală de 1100 m²) vor fi transformate în blocuri de studii, iar în căminul școlii pedagogice și în alte două clădiri, ocupate la moment de organizații regionale, vor putea fi cazați vreo 200-300 de studenți. În ce privește personalul științifico-didactic pentru institutul de la Cahul, acesta urma a fi completat prin redistribuirea cadrelor din alte instituții de învățământ superior ale republicii și din contul persoanelor care au absolvit în anul curent doctoratul și cursurile de pregătire a cadrelor didactice pentru școlile superioare².

La 13 august 1953, guvernul de la Chișinău adoptă hotărârea nr. 846, prin care decide să organizeze un institut pedagogic în orașul Cahul, cu o capacitate de admitere anuală de 150 de persoane. Planul de înmatriculare la Institutul Pedagogic din Cahul s-a constituit prin reducerea cu câte 50 de persoane a planurilor de înmatriculare la institutele învățătorești din Bălți și Soroca și a celui pedagogic din Tiraspol³. Guvernul dispune instituțiilor și organizațiilor republicane și locale să se implice în organizarea Institutului. În aceeași ordine de idei, executivul de la Cahul avea indicații să transfere Institutului Pedagogic edificiile comitetelor orașenesc și raional Cahul, clădirea fostului comitet districtual al PCM și cea a școlii nr. 3 – toate pentru organizarea blocurilor de studii. Cât privește căminul pentru studenți, Executivul de la Cahul urma să treacă în gestiunea Institutului clădirea fostei direcții raionale a miliției și pe cea în care s-a aflat redacția gazetei raionale. De asemenea, autoritățile cahulene trebuiau să ofere opt apartamente într-o casă nou-construită de pe strada Frunze pentru cazarea personalului științifico-didactic al Institutului. Pentru a motiva cadre științifico-didactice din alte instituții să vină la Cahul, Sovietul Deputaților din orașul Cahul trebuia să pună anual la dispoziția Institutului câte 5 apartamente în blocurile noi care urmau a fi construite în oraș în perioada 1953-1956⁴.

În loc de încheiere

Constatăm că o inițiativă provincială a autorităților districtuale, care nu avea șorți de realizare la prima vedere, dacă ținem cont doar din ponderea numeric neimportantă a școlilor medii, a elevilor și a cadrelor didactice angajate în școlile din districtul Cahul, s-a materializat într-un termen foarte scurt. Credem că meritul fondării Institutului Pedagogic din Cahul aparține în mare măsură perseverenței și chiar insistenței autorităților locale, care nu s-au lăsat convinse că nu pot avea la Cahul o instituție de învățământ superior doar pentru că statul nu dispune de fonduri suficiente. Ludmila Vnorovschi, profesoară de matematică la acest Institut, vine să susțină, opinia noastră, menționând în memoriile sale că „toată conducerea orașului era bucuroasă că aici se deschide o școală superioară, ce era necesară pentru tot sudul republicii și acest lucru era prestigios pentru oraș [subl. L.R.]”⁵. Ambiția organelor de stat și de partid de la Cahul de a crea un institut pedagogic pentru zona de sud a RSSM era fortificată într-un mod inteligent cu argumente de natură obiectivă și pragmatică, argumente care consunau unor nevoi imediate ale statului sovietic. Institutului i s-au atribuit mai multe roluri în „lupta” regimului pentru a se consolida, pentru a-și crea aici o bază socială și loialități naționale – și în acest sens este important să menționăm că districtul Cahul avea și o graniță foarte lungă cu România, dar și una cu teritoriile românești ale RSS Ucrainene. Mai întâi de toate, Institutului i s-a atribuit o misiune pragmatică, misiunea de a „lupta” cu deficitul de cadre pentru învățământul obligatoriu din regiunea de sud a RSSM – o problemă generală pentru statul sovietic în condițiile obligativității învățământului de șapte clase în localitățile rurale și a învățământului mediu în cele urbane. Pe de altă parte, instituția de învățământ superior din Cahul, prin profesorii, studenții și viitorii săi specialiști absolvenți, urma să devină elementul de legătură cu centrul și promotorii ideilor acestuia. Astfel, pe seama Institutului se pune și o altă „luptă” a statului sovietic – cea pentru „educația politico-ideologică” a cetățenilor. Și, nu în ultimul rând, instituția superioară de la Cahul trebuia să devină un centru de răspândire a științei de carte și a culturii de sorginte sovietică și în esență rusă în această regiune.

¹ AOSPRM, F. 51, inv. 12, d. 347, f. 29.

² ANRM, F. 2848, inv. 2, d. 188, ff. 289-290.

³ ANRM, F. 2848, inv. 22, d. 153, ff. 28-29.

⁴ ANRM, F. 2848, inv. 22, d. 153, ff. 289.

⁵ Ludmila Vnorovschi, *Amintirile unei basarabence. Povestea vieții mele*, Chișinău, Cartdidact, 2003, p. 171.